

Η Εργοθεραπεία σαν Πρόσθετη Υπηρεσία στην Σχολική Αγωγή

*Κικήδης Θωδωρής, φοιτητής Εργοθεραπείας
Δομίνικος Βάιος, φοιτητής Εργοθεραπείας*

Αναπτύσσοντας Δεξιότητες Ετοιμότητας : Πρόγραμμα Στόχων

Ο εργοθεραπευτής μπορεί να βοηθήσει τα νέα παιδιά να αναπτύξουν δεξιότητες σχολικής ετοιμότητας με διάφορους τρόπους χρησιμοποιώντας επιλεγμένες δραστηριότητες. Πολλά νέα παιδιά με αναπηρίες εξοικειώνονται με το να γίνονται το κέντρο προσοχής της οικογενείας τους και όσα θέλουν να γίνονται για αυτούς. Δεν έχουν κοινωνική ωριμότητα, ανεξάρτητες επαγγελματικές δεξιότητες, θέληση να μοιραστούν ή ικανότητα απαραίτητη για να έχουν λειτουργικό ρόλο σε επίσημες ή ανεπίσημες ομάδες. Χρησιμοποιώντας προγράμματα ομαδικών δραστηριοτήτων, ο εργοθεραπευτής μπορεί να βοηθήσει το νέο ανάπηρο παιδί να αναπτύξει αυτές τις υπο-δραστηριότητες που χρειάζονται για τα σχολικά θέματα.

Ο θεραπευτής, οδηγώντας το παιδί να ολοκληρώσει ένα θέμα, παράλληλα το βοηθάει να αναπτύξει και άλλες δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την σχολική εργασία. Ο χειρισμός των υλικών για να κάνει ένα από αντικείμενο βοηθά το παιδί να κερδίσει κυριότητα στο περιβάλλον του και να αναπτύξει συναισθήματα επάρκειας. Η ανάπτυξη της αυτοεπίστασης όχι μόνο βοηθά στην απόδοση των καθημερινών δραστηριοτήτων ενός παιδιού αλλά και προωθεί τα συναισθήματα του παιδιού για την ικανότητά του.

Διαλογή και παραπομπή

Υπάρχουν αρκετοί τρόποι μέσω των οποίων ένας μαθητής μπορεί να παραπεμφθεί σε έναν εργοθεραπευτή. Ορισμένα ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα έχουν πολιτικές οι οποίες περιλαμβάνουν διαλογή από έναν εργοθεραπευτή για όλα τα παιδιά. Ορισμένες πολιτικές είναι περισσότερο συχνές σε προγράμματα για ελαφριές αναπηρίες και σε προσχολικά προγράμματα. Ένας δάσκαλος, ή ένας ψυχολόγος μπορεί να παραπέμψει ένα παιδί στον εργοθεραπευτή, επειδή υπάρχει αμφιβολία σχετικά με την ικανότητα του παιδιού να λειτουργήσει στην σχολική αίθουσα.

Σκεπτόμενος την ηλικία, το ιστορικό και το εκπαιδευτικό επίπεδο του παιδιού, ο εργοθεραπευτής μπορεί να κάνει τα ακόλουθα:

- να παρακολουθήσει το παιδί στην σχολική αίθουσα
- να παρατηρήσει την απόδοση του παιδιού σε θέματα-κλειδιά που ζητούνται από το δάσκαλο
- να συζητήσει με τους δασκάλους και άλλους επαγγελματίες του σχολείου, σε προσωπικό επίπεδο, αναφορικά με τα λειτουργικά προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίζει το παιδί
- να επανεξετάσει το καταγεγραμμένο ιστορικό του παιδιού

Κατά τη διαλογή, δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην απόδοση του παιδιού σε λειτουργίες σχετιζόμενο με το εκπαιδευτικό περιβάλλον.

1. δεξιότητες της καθημερινότητας, όπως για παράδειγμα η ώρα του φαγητού, του μπάνιου, του ντυσίματος
2. δεξιότητες που απαιτούνται για την συμμετοχή του παιδιού στις διάφορες σχολικές δραστηριότητες

3. δεξιότητες παιχνιδιού, όπως για παράδειγμα να είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει διάφορα υλικά, να ακολουθεί τους κανόνες ενός παιχνιδιού, να αλληλεπιδρά με άλλα παιδιά.

Από τις πληροφορίες που θα προκύψουν, ο θεραπευτής είναι σε θέση να κρίνει εάν ο μαθητής χρειάζεται περαιτέρω αξιολόγηση ή αν χρήζει εργοθεραπευτικών υπηρεσιών, και αν ναι, ποιοί είναι οι στόχοι που πρέπει να τεθούν.

Αξιολόγηση

Σε κάθε αξιολογητική διαδικασία ο εργοθεραπευτής αξιολογεί τι μπορεί να κάνει ο πελάτης του και τι όχι, καθώς επίσης για ποιο λόγο μπορεί να κάνει κάτι και για ποίο λόγο δεν μπορεί. Αφού ολοκληρωθεί η προαναφερθείσα διαδικασία, ο εργοθεραπευτής σχεδιάζει τα επίπεδα και τους τύπους της παρέμβασης, που θα μπορούσαν να βοηθήσουν τον πελάτη του για την θεραπεία. Ο σχολικός θεραπευτής λοιπόν, αν και πώς η παρέμβαση αυτή θα βοηθήσει τον μαθητή να συμμετέχει πιο ολοκληρωμένα στο σχολικό πρόγραμμα.

Σύμφωνα με τον ορισμό, ένα παιδί που δέχεται ειδική εκπαίδευση είναι ανίκανο να παρουσιάσει την αναμενόμενη ή επιθυμητή απόδοση σε δραστηριότητες σχετιζόμενες με την φυσική, συμπεριφορική και μαθησιακή ικανότητα.

1. δεξιότητες της καθημερινότητας : Υπάρχουν λίστες με τις απαραίτητες δεξιότητες. Για παράδειγμα, το τσίγμα, το ντύσιμο και η υγιεινή είναι χωρισμένες. Τα μέρη της αξιολόγησης μπορεί να ακολουθούν μια αναπτυξιακή ακολουθία ή μια απλή-σύνθετη ακολουθία. Ο εργοθεραπευτής μπορεί να χρησιμοποιήσει μεθόδους που απευθύνονται σε μικρότερης ηλικίας παιδιά αν θεωρήσει ότι είναι πιο κατάλληλες για το αναπτυξιακό επίπεδο του συγκεκριμένου παιδιού.
2. δεξιότητες σχετιζόμενες με το σχολείο : Το παιδί χρειάζεται βασικές δεξιότητες για να λειτουργήσει στο σχολικό σύστημα, εκτός από τις δεξιότητες της καθημερινότητας που αναφέρθηκαν προηγουμένως. Το σχολείο, για να δουλέψει με ένα παιδί, πρέπει να γνωρίζει ποιες από αυτές τις απαραίτητες δεξιότητες έχει το παιδί και ποιες πρέπει να του διδαχθούν.
3. δεξιότητες παιχνιδιού : Το παιδί χρησιμοποιεί το παιχνίδι ως εκπαιδευτικό και αναπτυξιακό εργαλείο, όπως επίσης και ως μέσο διασκέδασης. Ο φυσικός και πνευματικός χειρισμός των αντικειμένων, η φαντασία και οι κοινωνικές δεξιότητες είναι σημαντικά στοιχεία για το παιχνίδι. Πληροφορίες για αυτές τις δραστηριότητες μπορούμε να αποκομίσουμε εάν παρατηρήσουμε το ελεύθερο παιχνίδι των παιδιών.

Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα

Το εξατομικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα είναι ένα σχέδιο για κάθε παιδί με αναπηρία. Πρέπει να είναι καταγεγραμμένο προτού αρχίσει η παροχή υπηρεσιών σε έναν μαθητή. Συνήθως κατασκευάζεται από μια ομάδα ειδικών, ή από ένα επιβλέπον άτομο του παιδιού, όπως για παράδειγμα οι γονείς του. Τελευταία, στην ομάδα των ειδικών έχει συμπεριληφθεί και ο εργοθεραπευτής που αξιολογεί το παιδί.

Σύμφωνα με τον Νόμο, το πρόγραμμα αυτό περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- παρουσίαση των επιπέδων λειτουργικότητας
- μακροπρόθεσμοι και βραχυπρόθεσμοι στόχοι
- ειδική εκπαίδευση και παρεχόμενες υπηρεσίες
- ημερομηνίες αξιολόγησης και διάρκεια παρεχομένων υπηρεσιών
- κριτήρια για την αξιολόγηση και αξιολόγηση των στόχων που τέθηκαν.

Ο εργοθεραπευτής, ως μέλος της ομάδας, θέτει εργοθεραπευτικούς στόχους που μπορεί να συμπίπτουν με τους στόχους που θέτουν τα μέλη της υπόλοιπης ομάδας των ειδικών. Οι στόχοι αυτοί πρέπει να ανταποκρίνονται στο εκπαιδευτικό υπόβαθρο του παιδιού. Επίσης, δεν πρέπει να παραληφθεί η καταγραφή αυτών. Με τον τρόπο αυτό ο εργοθεραπευτής δείχνει πως η εργοθεραπευτική παρέμβαση μπορεί να βελτιώσει τις λειτουργικές ικανότητες του παιδιού μέσα στην σχολική αίθουσα.

Εργοθεραπευτικό σχέδιο παρέμβασης

Ο εργοθεραπευτής, δουλεύοντας τους στόχους μαζί με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, αναπτύσσει ένα εργοθεραπευτικό πρόγραμμα παρέμβασης. Αυτό το σχέδιο περιλαμβάνει τις μεθόδους και τις δραστηριότητες που σχεδιάζει να χρησιμοποιήσει ο εργοθεραπευτής προκειμένου να επιτύχει τους καταγεγραμμένους στόχους. Οι εργοθεραπευτές επισύρουν την προσοχή τους στη γνώση της κανονικής και ανώμαλης λειτουργίας του παιδιού, και βασίζονται στα διάφορα θεωρητικά μοντέλα για την

ανικανότητα αποβλέπουν στην επινόηση ενός σχεδίου παρέμβασης και προβλέπουν την επίδρασή του. Αυτό αντικατοπτρίζει τον κυρίαρχο ρόλο του εργοθεραπευτή για την βελτίωση της γενικότερης λειτουργικότητας του παιδιού.

Ο τρίτος ρόλος που αναγνωρίζεται σε έναν εργοθεραπευτή που εργάζεται σε σχολικό περιβάλλον είναι η εφαρμογή ενός προγράμματος παρέμβασης.

Ο εργοθεραπευτής που είναι υπεύθυνος για την ανάπτυξη ενός εργοθεραπευτικού προγράμματος στο σχολικό σύστημα χρησιμοποιεί ακριβώς τις ίδιες διαδικασίες όπως ένας εργοθεραπευτής που είναι υπεύθυνος να παρέχει εργοθεραπευτικές υπηρεσίες σε ένα μεμονωμένο παιδί. Αυτή η διαδικασία περιλαμβάνει την εφαρμογή του προγραμματισμένου σχεδίου παρέμβασης και την επαναξιολόγησή του.

Η αξιολόγηση των αναγκών ή η φάση της αξιολόγησης περιλαμβάνει την συλλογή των δεδομένων, τον εντοπισμό των αναγκών, των προβλημάτων και των προτεραιοτήτων. Θα φανεί χρήσιμο στον εργοθεραπευτή να έχει στοιχεί αναφορικά με τον αριθμό των σχολείων, τον αριθμό των παιδιών με αναπηρίες, τα είδη των αναπηριών, την γεωγραφική κατανομή των σχολείων παιδιών με αναπηρίες και άλλες σχετικές υπηρεσίες που παρέχονται στους μαθητές.

Εφόσον αναγνωριστούν οι ανάγκες και οι προτεραιότητες για κάθε περίπτωση παιδιού ξεχωριστά, ο εργοθεραπευτής μπορεί να σχεδιάσει το εργοθεραπευτικό του πρόγραμμα συναντώντας τις ανάγκες και τις προτεραιότητες αυτές. Επίσης πρέπει να οριστούν και χρονικά περιθώρια σαν κατευθυντήριες γραμμές.

Η φάση της εφαρμογής του σχεδίου παρέμβασης περιλαμβάνει την διαδικασία της υλοποίησης του σχεδιαζόμενου προγράμματος. Ο εργοθεραπευτής αξιολογεί, σχεδιάζει και πραγματοποιεί την παρέμβαση.

Στην φάση της αξιολόγησης εξετάζεται ο βαθμός επιτυχίας του προγράμματος καθώς επίσης και τα κριτήρια για την αποτελεσματικότητα και την καταλληλότητα του προγράμματος. Αυτή η διαδικασία έχει ως αποτέλεσμα να αξιολογείται η ποιότητα του προγράμματος, να εντοπίζονται τυχόν αδυναμίες του και να θέτονται νέοι στόχοι. Έτσι περνάμε στην συμπλήρωση του προγράμματος, στην εφαρμογή του και στην επαναξιολόγησή του.

Απαιτούμενος εξοπλισμός για την σχολική αίθουσα

Ο εργοθεραπευτής μπορεί να έχει μια πολύτιμη συμβολή στην εκπαιδευτική διαδικασία με την παροχή ή την κατασκευή του προσαρμοσμένου εξοπλισμού που απαιτείται από το μαθητή για να λειτουργήσει στην σχολική τάξη. Αυτό περιλαμβάνει τον εξοπλισμό που απαιτείται για τη διάταξη θέσεων ή άλλες θέσεις στην τάξη, καθώς επίσης και τον προσαρμοσμένο εξοπλισμό για τα υλικά, το γράψιμο, την κατανάλωση, τη φαγητό και την χρησιμοποίηση της τουαλέτας.

Είναι απόλυτα φυσιολογικό ένα ανάπηρο παιδί να μην μπορεί να διατηρήσει μια καθισμένη θέση για αρκετό χρονικό διάστημα χωρίς εξωτερικές αντιδράσεις. Σε αυτό το σημείο ο εργοθεραπευτής που έχει προσαρμόσει την σχολική αίθουσα με την κατάλληλη διάταξη των θέσεων μπορεί να παρέχει την εξωτερική υποστήριξη σε ένα παιδί και να συμβάλει εντυπωσιακά στο γράψιμο του παιδιού.

Το ανάπηρο παιδί μπορεί να χρειαστεί ορισμένες προσαρμογές στην αναπηρική καρέκλα του. Τέτοιες προσαρμογές πρέπει να βοηθήσουν στην ομαλοποίηση της ευθυγράμμισης του σώματος του παιδιού, να εξουδετερώσουν τις πρωτόγονες αντανακλάσεις, να διευκολύνουν την κατάλληλη συμπεριφορά και να παρέχουν άνεση και ασφάλεια. Μερικοί θεράποντες έχουν χρησιμοποιήσει το χοντρό χαρτόνι για την κατασκευή της προσαρμοσμένης διάταξης θέσεων για τα φυσικώς ανάπηρα παιδιά. Αυτό το υλικό είναι ελαφρύ και λιγότερο ακριβό από το κοντραπλακέ, όμως ικανοποιεί επαρκώς τις ανάγκες του μικρού παιδιού οι οποίες αλλιάζουν ταχύτητα όσο αυτό μεγαλώνει.

Απαιτείται κάποια ευστροφία από την πλευρά του εργοθεραπευτή προκειμένου να επινοήσει μια λειτουργική θέση για το ανάπηρο παιδί. Είναι ευθύνη του εργοθεραπευτή να επιλέξει ή να κάνει τον εξοπλισμό ώστε να ανταποκρίνεται όσο το δυνατόν περισσότερο στις ανάγκες κάθε παιδιού.

Μια προσαρμοσμένη συσκευή πρέπει να ικανοποιεί τουλάχιστον τρία κριτήρια για να είναι ικανοποιητική:

- Πρέπει να αυξάνει τις λειτουργικές δυνατότητες του παιδιού για τον προοριζόμενο στόχο. Εάν το παιδί μπορεί να λειτουργήσει εξ ίσου καλά και χωρίς τη συσκευή, τότε αυτή δεν χρειάζεται να χρησιμοποιηθεί.
- Πρέπει να γίνει αποδεκτή από το παιδί, τους άλλους σπουδαστές στην τάξη, και το δάσκαλο.
- Πρέπει να είναι απλή. Η διαμόρφωση των προσαρμοσμένων συσκευών συχνά απαιτεί μεγάλη προσπάθεια.

Ο τέταρτος ρόλος που αναγνωρίζεται στους εργοθεραπευτές σε ένα σχολικό πλαίσιο είναι η συζήτηση με το σχολικού προσωπικό

και τους γονείς σχετικά με την εργοθεραπεία του παιδιού. Σύμφωνα με τα πρότυπα της Πρακτικής των Υπηρεσιών Εργοθεραπείας στα Σχολεία «οι διαβουλεύσεις είναι υπηρεσία στην οποία η πείρα του εργοθεραπευτή χρησιμοποιείται για να βοηθήσει το εκπαιδευτικό σύστημα να επιτύχει τους σκοπούς και τους στόχους της». Υπάρχουν τρεις σημαντικοί τύποι διαβουλεύσεων:

Διαβουλεύσεις περίπτωσης: Οι διαβουλεύσεις περίπτωσης περιλαμβάνουν έναν συγκεκριμένο μαθητή. Για παράδειγμα η επινόηση των πρόσθετων προσαρμογών ή των απαραίτητων ρυθμίσεων που χρειάζονται για να κάθεται ένας συγκεκριμένος μαθητής ώστε να προωθείται έτσι η λειτουργικότητά του μέσα στη σχολική αίθουσα. Αυτός ο τύπος διαβουλεύσεων είναι κατάλληλος να βοηθήσει το μαθητή να προσαρμοστεί σε μια αλλαγή από μια ειδική τάξη σε μια κανονική τάξη.

Διαβουλεύσεις συναδέλφων: Οι διαβουλεύσεις συναδέλφων χρησιμοποιούνται για να παρέχουν τους πόρους και τη βοήθεια σε άλλους επαγγελματίες στην εκπαιδευτική ρύθμιση ή για να τους βοηθήσουν με τα συγκεκριμένα προβλήματα ή για να αυξήσουν τις δεξιότητες και τη γνώση τους.

Διαβουλεύσεις συστημάτων: Οι διαβουλεύσεις συστημάτων χρησιμοποιούνται για να καλύψουν τις ανάγκες της οργάνωσης και όχι ένα άτομο. Αναφέρονται στο σύνολο των ενηλίκων που εργάζονται μέσα στο σχολικό περιβάλλον.

Στηρίζοντας τους γονείς

Οι γονείς, ως αναπόσπαστα τμήματα της προσχολικής ομάδας, συμμετέχουν σε διάφορα επίπεδα. Η συμμετοχή τους ενθαρρύνεται πάντα. Τα προσχολικά προγράμματα προσφέρουν σεμινάρια ή εκπαιδευτικά προγράμματα για τους γονείς με ένα ευρύ φάσμα θεμάτων σχετικών με τα παιδιά τους και το πρόγραμμα σπουδών τους. Οι εργοθεραπευτές έγιναν ένα αναπόσπαστο τμήμα του προγράμματος εκπαίδευσης γονέων.

βιβλιογραφία

Jane Case-Smith (2004), *Occupational therapy for children*

Linda C. Stephens (2003) «Occupational therapy in the school system» in *Occupational therapy for children*» Jane Case-Smith

Jan Jonson (2003) «School-Based Occupational Therapy» in *Occupational therapy for children*» Jane Case-Smith

American Occupational Therapy Association. (1999) *Guidelines for occupational therapy services in school systems*. Rockville, MD: American Occupational Therapy Association.